

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 45 Volume: 9 Issue: 45

Ağustos 2016 August 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ERKEKLİK ROLLERİ ALGISININ FARKLI DEĞİŞKENLERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ: BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ
EVALUATION OF THE PERCEPTION ON MASCULINE ROLES AMONG UNIVERSITY STUDENTS ACCORDING TO SOME VARIANCES: THE SAMPLE OF BİTLİS EREN UNIVERSITY

Hüseyin Nihat GÜNEŞ*

Öz

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin erkeklik rollerine yönelik algularının; cinsiyet, sınıf düzeyi, gelir durumu ve medeni durum değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırma, Bitlis Eren Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinin 1. ve 4. sınıfında eğitim gören 200 öğrenci (98 kadın, 102 erkek) üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak, orijinal adı Male Role Norms Scale (MRNS) olan, katılımcıların erkeklik ideolojisini değerlendirmek amacıyla, Thompson ve Pleck (1986) tarafından geliştirilen ve Lease, Çiftçi, Demir & Boyraz (2009) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Erkek Roller Ölçeği (ERÖ) ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Yapılan analizlerin sonucunda, öğrencilerin Erkek Roller algıları ile cinsiyetleri, sınıf düzeyleri, gelir durumları ve medeni durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Erkek Roller, Toplumsal Cinsiyet, Hegemonik Erkeklik.

Abstract

This study aims to determine whether male role norms of university students show significant differences with respect to variables of sex, class level, income state and marital status. The research group consisted of 200 (98 female 102 male) university students who study different major fields in 1st and 4th class in Bitlis Eren University. Male Role Norms Scale (MRNS) developed by Thompson ve Pleck (1986) and adapted as Erkek Roller Ölçeği (ERÖ) by Lease, Çiftçi, Demir & Boyraz (2009) and Personal Information Sheet were used as data collection tool. To analyze the data, independent samples t-test, and one-way analysis of variance were used. The results indicated that there is no significant difference for the male role norms of university students show significant differences with in terms to variables of sex, class level, income state and marital status.

Keywords: Male Role Norms, Gender, Hegemonic Masculinity.

GİRİŞ

Modernizmin yarattığı kavramsal ikilikler (dualizm), birçok kavramın anlamsal ilişkilerinin karşıtlıklar üzerinden kurulmasına yol açmıştır. "Ya o ya bu" şeklinde formülize edilen bu ilişki türü, kavramların ortak noktalarından ziyade farklılıklarına vurgu yaptığından tanımlamalar, karşıtının değili şeklinde temellendirilmiştir. Bauman'ın ifadesiyle (2003: 74); "Dışarı, içeri olmayandır. Düşmanlar, dostların olumluluğunun olumsuzluğudur. Düşmanlar, dost olmayanlardır. Düşmanlar, kusurlu dostlardır..." Toplumsal cinsiyeti ilgilendiren şekliyle bu yöntem, kadın ve erkek kategorilerinin biçimlendirilmesinde vücut bulmuştur. Toplumsal alanda, erkeğin saf tarifi, kadınsı özelliklerden tamamen arındırılmış haliyle ifade edilebilmektedir. Psikanalitik kuramın, benlik algısının oluşumuna ilişkin çözümlemesinde "kişinin erkek ya da kadın olarak ne yapması gerektiği tamamen Ötekinin alanındaki bir drama, bir senaryoya havale edilmiştir" (Lacan, 2013: 216). Psikanaliz gibi bilinçaltını esas alan yaklaşımlara, kadın ve erkeğin biyolojik faktörler üzerinden tanımlandığı yaklaşımlar eklendiğinde toplumsal cinsiyet kategorileri *a priori* bir katılığa bürünmektedir.

1960'lı yıllardaki 2. Dalga'da daha etkin olarak sahneye çıkan feminist hareketler, bu *a priori* bilgileri sorgulama ve sorgulama amacı taşımıştır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadın ezilmişliğinden hareketle aksiyoner bir tutum alan feminist hareketler (Dikici, 2016: 528-530), kürtaj hakkının tanınması, kadının kendi bedeni üzerinde söz sahibi olması (Kolay, 2015:8) gibi talepleri seslendirirken konunun bilimsel alanda tartışılmasının önünü açmıştır. Kadının eşitsiz sosyal statüsünün çeşitli vesilelerle teşhir edilmesi kadını, araştırmanın hem nesnesi hem öznesi konumuna getirmiştir. Böylece gerek kadının tarihte gizlenmiş özne halini açığa çıkaran gerekse güncel olarak kadın deneyimi ve bakış açılarını özne kılan kadın araştırmaları tarihi hareketlilik kazanmıştır. Bu çalışmalarda, kadını özgürleştirmenin bir gereği olarak egemenliğin her alanına hitap etme gereksiniminde uzlaşmış (Alcoff ve Potter, 1993: 4) tarihsel olarak kurulan ve korunan ataerki düzen ortak odak olmuştur. Bu gerçek, kimi durumlarda kadının eşitsiz konumuna çare arayışını, erkeğe karşı verilen bir mücadele noktasına getirmiştir. Bu durumun oluşmasında, modernizmin yarattığı kavram karşıtlıklarının rolü de önemlidir. Bu karşıtlıklar erkek ve kadın kategorileri arasındaki zıtlığı inşa etmekle kalmamış, epistemolojik temelde kadını önemli ölçüde alan dışına itmiştir. Bu nedenle toplumsal

* Yrd. Doç. Dr. Bitlis Eren Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.

cinsiyet çalışmalarının epistemolojik niteliği, öznel deneyimlere kapı açan postmodern bilim paradigmasına daha yakın durmuştur (Flax, 1987: 623-624). Daha da ileri bir aşama olarak, kadın ve erkek kategorilerinin modern dünya tarafından yapay olarak oluşturulduğu düşüncesi tartışılmıştır.

Feminist hareketlerle başlayan kadın araştırmaları tarihi, toplumsal cinsiyet (gender) kavramıyla, cinsiyet rejimlerinin analizi için etkili bir anahtara sahip olmuştur (Ecevit, 2011: 6). Toplumsal cinsiyet kavramı, cinsiyet kategorileri için bir şemsiye niteliği taşısa da alt başlıklarda kadın ve erkek kategorileri varlığını korumuştur. Yine de cinsiyet olgusunun, toplumsal cinsiyet kavramı aracılığıyla sosyal ve kültürel temellerine yönelme isteği, kadın ve erkek kategorileri arasındaki geçişliliği arttırmıştır. Böylece kadın kategorisinin, erkek kategorisiyle ilişkili olarak yeniden tanımlanması olanağı doğmuştur. Hatta çok sayıda olmasa da, erkek kategorisinin bizzat kendisini analiz etme girişimleri ortaya çıkmıştır.* Bu tür çalışmalarda erkeğin, eşitsizliğin temeli olan ataerkil düzenin bir örnek temsili olmayabileceği gerçeği tartışmaya açılmıştır. Çünkü mevcut durumda söz konusu olan, tek bir erkeklik değil, farklı boyutları ve konumlarıyla erkekliklerdir.

Erkeklik kategorisine odaklanan çalışmalar, toplumsal cinsiyetin sosyal olarak inşa edilme sürecinin kadınlar gibi erkekler özelinde de mağduriyetler yarattığı fikrini müzakere edilebilir hale getirmiştir. Carrigan, Connell, and Lee, Chapman, Cockburn, Connell, Lichterman, Messner, and Rutherford'un çalışmalarında kullanılan ve kadınların baskılanması yönünde özel bir stratejiyi ifade eden (Donaldson,1993: 645) hegemonik erkeklik kavramının ataerkil düzen açısından belirleyici ve tanımlayıcı olarak ayrıştırılması, erkekliğin hegemonik düzeyine çık(a)mayan bireylerin, kadının erkeğe konumla yaşadığı sıkıntıların farklı boyutlarına maruz kaldıkları gerçeğini daha belirgin hale getirmiştir. Ataerkil düzenin erkeklik prototipi olan hegemonik erkeklığe atfedilen; güçlü, cesur, başarılı, katı, kavgacı vb. niteliklerin biri ya da birkaçından yoksun olmak, bireyi, erkekler arasında gizil biçimde tanımlanmış hiyerarşinin daha alt basamaklarına iterek eksiklik duygusunun oluşmasına neden olmaktadır (Dökmen, 2010: 219-223). Bu durumda kalan erkeklerin söz konusu eksiklik duygusuyla baş etme noktasında cinsiyet rejimiyle karşı karşıya kalmaktan kaçınma eğilimi gösterdiklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla rejime ait söylemi kabul etmek ve eksiklik olarak gördükleri niteliklerini karşılığı olmayan söylem yoluyla kapatmaya çalışmak genellikle başvurulan yöntem olmaktadır. Bu noktada, ataerkil rejimin hegemonik erkeklik söylemi, bu konumda olmayan erkekler tarafından da yeniden üretilerek sürdürülmektedir. Dikkat çekici olan nokta ise kadınların da, ataerkil rejimin baskıcı gücü altında, bu söylemi yeniden üretmeye katkı sunuyor oluşlarıdır. Kandiyoti'nin (2013), bu durum için kullandığı *ataerkil pazarlık* kavramı, iki cins arasındaki ilişkinin, bir takım beklentilerin yerine getirileceği varsayımıyla kurulduğu, böylece kadının kendini ezen sisteme erkekler kadar bağlı olabileceğini ifade etmektedir. Yerleşik hale gelen bu durum, kadın-erkek eşitsizliğinin bir problem olarak ele alınışında, modernizmin oluşturduğu kategorik karşıtlıklar ile ataerkil rejimin bu kategoriler için tanımladığı içerik, hareket noktası olma özelliğini korumaktadır.

Toplumsal değerler sistemi, toplumsallaşma süreciyle yeniden üretilir ve korunur. Bireyler üzerinde, gruplar, kurumlar ve nihayetinde siyaset ve hukuk diliyle devletin etkin olduğu bu süreçte aile, en temel rollerden birini oynar. Her ne kadar aile, topluma yön veren çekirdek grup olarak ele alınsa da toplumsal yapı ve kurumların etkilerini taşır. Örneğin, 1961 Anayasası'nın aile ve toplumsal cinsiyet perspektifi ile 1982 Anayasası perspektifinin farklı özellikler taşıdığı rahatlıkla söylenebilir (Yazıcı, 2012: 49). Mekânsal olarak da sanayileşme, kentleşme gibi çözücü kapitalist süreçlerin yoğun olarak yaşandığı bölgelerdeki aile yapısı ve değerleri ile daha kapalı ve mekanik ilişkilerin egemen olduğu bölgelerdeki ailelerin yapı ve değerlerinin aynı olduğunu söylemek mümkün değildir. Toplumsal cinsiyet değerleri açısından bakıldığında da bu farklılıkların etkileri göz ardı edilemez. Toplumsal cinsiyetin birer kategorisi olarak; kadın, erkek, anne, baba, çocuk algılarının zamansal ve mekânsal farklılıkları bu perspektifte değerlendirilmelidir.

Toplumsal yapı açısından zamansal ve mekânsal farklılıklar, ön açıcı ya da kapayıcı etkiler yaratabilir. İletişim ve ulaşım olanakları, söz konusu etkiler üzerinde geliştirici roller oynayabilmektedir (Aziz, 1982: 52-53). Televizyon, internet gibi olanaklar, toplumsallaşma süreci içinde aile ve diğer yerleşik kurumların işlevlerinin üstüne çıkabilmektedir. Örneğin, internet ve sosyal medya üzerinden yayılan bilgi, görece daha kapalı olan toplumlara da eş zamanlı ulaşabilmektedir. Bu noktada değişme ve gelişme, bireysel eğilimler ve olanaklar ile de desteklenmektedir. Üniversiteler, bireysel gelişim açısından ailenin ve benzeri kurumların üstünde ve ötesinde etki sağlayabilmektedir. Öğrencilerin; yerel ve bağlayıcı ilişkilerin uzağında, özerk bir alanda, akademik ve bilimsel bir anlayışla, evrensel değerlerle tanışma ve içselleştirme olanakları artmaktadır. Böylece toplumsallaşmanın yanı sıra kültürün yorumlanması ve yeniden

* Bu çalışmalarla ilgili olarak bkz: Emel Baştürk Akca ve Ebru Tönel (2011)Erkek(lik) Çalışmalarına Teorik Bir Çerçeve: Feminist Çalışmalardan Hegemonik Erkeklığe, (İç.) *Medyada Hegemonik Erkek(lik) Ve Temsil*, (Der:İlker Erdoğan), Kalkedon Yayınları: İstanbul

yaratılmasında da özne haline gelmektedir (Bingöl, 2012: 47-48). Bu noktada örneğin; toplumsal cinsiyet merceğiyle yeniden ve eleştirel bir yolla tanımlanan erkek ve kadın kategorilerinin öğrenilmesi ve değerlendirilmesi beklenir. Özellikle, toplumsal cinsiyet gibi yeni sayılabilecek bir alanla ilgili akademik ve bilimsel hassasiyetler geliştiren üniversitelerde bu sürecin daha etkili ve kalıcı olması öngörülebilir.

Toplumsal cinsiyet çalışmalarının kadın erkek eşitsizliği ve kadın ezilmişliği hakkında sunduğu veriler, bilim tarihi açısından oldukça yenidir. Kadın sorunları üzerine yoğunlaşan bu disiplinde erkek(lik) araştırmaları ise daha yenidir. Diğer taraftan, kadınların eşitsizlik temelinde buldukları adaletsiz duruma çözüm ararken erkeklerin, sosyo-psikolojik durumlarının yeniden okunması çarpıcı olduğu kadar gereklidir. Çünkü kadın ve erkeği modernist bir perspektifle karşıtlık üzerinden ele almak yerine, ikisinin, sosyal yapı içerisinde farklı konumlandırılmış sosyal kategoriler olduğunu (Gardiner, 2005: 35) görmek sorunun çözümü noktasında atılmış önemli bir adım olacaktır. Bu noktadan hareketle, erkek ve kadına yönelik verili algıların farklı değişkenlerle ilişkileri ölçüsünde tespit edilmesi söz konusu algıların dönüştürülmesi yönünde bir başlangıç sağlayacaktır. Bu çalışma, erkeklik algısını referans alarak, üniversitelerin, sundukları akademik ve sosyal olanaklar aracılığıyla bu algı üzerinde ne derecede etkide bulunduğunu Bitlis Eren Üniversitesi örneğiyle değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

1. Erkeğin Toplumsal Doğası

Bir biyolojik kategori olarak erkekliğin, cinsiyet başlığından toplumsal cinsiyet başlığına geçişi, onun toplumsal düzeyde tanımlanması ile değil toplumsal düzeyde tanımlanmasının ortaya konmasıyla gerçekleşmiştir. Erkekliğin, toplumsal durumu, bu yönüyle aslında tarihsel de bir durumdur. Erkekliğin tarihselliği, ataerkil düzenin tarihi ile ilişkilidir. Çünkü kadın çalışmalarında, kadının toplumsal olarak yeniden tanımlanma çabası sıkça görülürken erkek, ataerkil düzen tarihi ile birlikte değerlendirilmiştir.* Erkeğin toplumsal yeniden tanımı için kadın araştırmaları kadar erkek araştırmalarına da ihtiyaç bulunmaktadır.

Erkeğin biyolojik evrimi, tarihsel ve toplumsal evrimini de belirlemiştir. Erkeğin, savaş ve güce dayalı işbölümü doğrultusunda elde ettiği toplumsal konum, onun güç ve iktidarla ilişkilendirilmesini beraberinde getirmiştir. Erkeğin sosyal konumunu biyolojik özellikleri temelinde kurgulayan bu bakış açısına Marshall Sahlins, "kaba sosyobioloji" adını vermiştir (Connel,1987: 102). Ne var ki kaba sosyobioloji, erkek ve kadın için en kolaycı ve kalıcı tarifleri sunmuştur. Gücün, ataerkil düzen ile kurumsallaşması, tarihin üst yapısal bir dayatmaya dönüşmesine imkân vermiştir. Erkeğin, hem alt yapı hem de üst yapı araçlarına hükmetmesi, cinsiyet rejiminin yeniden üretim mekanizmalarını toplumsallaşma sürecine yerleştirmiştir. Böylece kadın, bir anne olarak, söylemin türetilmesine ortak olmuştur. Toplumsal değerlerin, kuşaktan kuşağa aktararak üretimin yeniden üretime dönüştüğü noktada yabancılaşma durumunun da koşulları tamamlanmış olur (Metin, 2011: 90). Bu noktadan sonra kadın, erkekle arasında oluşturulan bağımlılık ilişkisini sorgulamadan uzaklaşarak çocuğunu, diğer erkeklerle yarışabilir duruma getirmeye yönelmiştir. Erkek evladın; güçlü, saldırgan, katı olmak yerine zayıf, pasif ve duygusal olması yetişme/toplumsallaşma açısından bir başarısızlık durumudur.

Erkekliğin toplumsal boyutu açısından anahtar; "erkek olma(k)" deyimidir. Erkeklik, olunan bir şeydir. Erkek olma(k), tarihsel ritüellerin ana konularından biridir. Bu ritüeller, yeni statü ve rolleri tanıtan geçiş/giriş temalı (Karaman, 2010: 232) olabileceği gibi egemen erkekliğin inşasına toplumun da tanıklık/ortaklık ettiği (Sancar, 2009: 19) sünnet gibi acı verici aşamaları da temsil edebilmektedir. Kadından farklı olarak irade ve dayanıklılığın varlığını, bir defaya mahsus olarak, kanıtlamak ataerkil düzenin imtiyazlı sosyal statüsüne kavuşmak anlamına gelmektedir. Ancak bu statü, kendi içinde hiyerarşik bir yapı teşkil etmektedir (Özbay, 2012: 186). Hiyerarşik yapı, irade, dayanıklılık ve diğer güç sembollerinin nitelik ve niceliksel dağılımına göre biçimlenmiştir. Bu anlamda erkek olma(k), sadece erkeklerin dünyasına girmek anlamını taşır. Bu dünyada farklı *erkeklikler* ve en tepede de *hegemonik erkeklik* yer alır.

Gücünü biyolojik özelliklerden alan ataerkil düzen erkekliği, bir noktada ironik olarak, biyolojik özelliklerden uzaklaştığı ölçüde hegemonik erkekliğe yaklaşmaktadır. Çünkü bir erkeğin uzak durması öğütlenen duyguları, sosyal olarak kadınlara atfedilse de biyolojik olarak yine kendine aittir. Korku, utanç, hüzn vb. duygular, erkeğin biyolojik doğasıyla kavga etmesine yol açacak özelliklerdir (Goldberg, 1991: 62-84). Bu kavradaki başarısı onun, erkeklik hiyerarşisindeki yerini tayin edecektir. Tüm başarısızlıklar, görünen ya da görünmeyen travmatik durumlara yol açabilir. Diğer taraftan başarı uğruna bastırılan tüm duygular da travmatik sonuçlar doğuracaktır. Ataerkil yapı çerçevesinde her iki durumda da erkeklik, kaybedilen bir durum haline gelmektedir.

Araştırmanın Amacı

* Bkz: Çağdaş Demren, Erkeklik, Ataerkillik ve İktidar İlişkileri

http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/erkeklik_ataerklik.pdf Erişim tarihi: 3.6.2016

İnsanın toplumsal niteliği, doğa durumundaki zayıflığının bir sonucu olarak topluluk halinde yaşama ihtiyacı, içinde doğulan topluluğa, olabilecek en hızlı biçimde adapte olma zorunluluğunu yaratmaktadır. Bu nedenle toplumsallaşma süreci, bir varoluş ödevi niteliği kazanmaktadır. Eğitim, entegrasyon mekanizmaları ve sosyal politikaların önemli bir bölümü, en hızlı ve etkili toplumsallaşma vizyonu ile oluşturulmaktadır. Süreç içinde gerçekleştirilen kültürel aktarım, değer ve kavramların, tekrar ve ezber yoluyla tartışmasız olarak yeniden üretilmesine olanak sağlamaktadır. Bu yolla ortaya çıkan kalıpyargılar, zamanla bilginin nesnesi haline geldiğinden yanlış önermelerle varılan yanlış sonuçlar, neticede epistemolojik bir gerçeklik halini almaktadır. Toplumsal cinsiyet kategorileri de bu süreçten nasibini alarak ilgili kalıpyargılar üzerinden tanımlanmaktadır. Erkeğin ya da kadının, kendi cinslerine atfedilen özellikleri taşıyıp taşımadığına bakılmaksızın değerlendirmeler yapılmakta, bu özellikleri taşımadıkları fark edildiğinde ise durum, şaşkınlık ve öfke ile karşılanabilmektedir (Dökmen, 2010: 95-96). Kadın araştırmaları, sunduğu sayısız veriyle bu gerçekliğin ters yüz edilmesinde önemli bir yol kat etmiştir. Söz konusu çalışmalar, özellikle kadın cinsiyetine ilişkin günlük kullanımda belirgin bir hassasiyetin oluşmasına katkı sunmuştur. Ancak erkek cinsiyetinin toplumsal durumunun müzakere edilmesi görece yenidir. Kadınsılıktan uzak olma ölçüsünde erkek olmak ya da erkeksi özellikler gösterilmediği ölçüde kadın olmaya ilişkin temayüller göz önüne alındığında, kadına yönelik yargılar, erkeğe yönelik yargılardan bağımsız olmadığı görülebilir. Bu nedenle toplumda erkeklik algısının niteliğinin tespit edilmesi, özelde kadın algısının genel olarak da toplumsal cinsiyete ilişkin algıların çözümlenmesi ve dönüştürülmesi noktasında katkı sağlayacaktır. Bu çalışma, toplumsallaşma süreci açısından hem nicel hem nitel kırılma noktalarından birini teşkil eden üniversite eğitiminin erkeklik algısı üzerinde yarattığı etkiyi inceleme amacı taşımaktadır. Diğer taraftan yurt dışında son birkaç on yılda etkili olmaya başlayan ve ülkemizde ise çok az sayıda yapılan erkeklik konulu çalışmalar arasında, alandan veri sunması bakımından önem taşımaktadır.

Yöntem

Örneklem

Araştırmanın çalışma grubu, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Bitlis Eren Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerine ait farklı bölümlerin 1. ve 4. sınıflarında öğrenim gören ve araştırmaya gelişigüzel örnekleme yöntemiyle dâhil edilen 98'i kadın ve 102'si erkek toplam 200 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla, Erkek Roller Ölçeği (Male Role Norms Scale) ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler, geliştirilen "Bilgi Formu" ile toplanmıştır. Bilgi formunda, öğrencilerin cinsiyeti, eğitim gördükleri sınıf düzeyi, gelir durumları ve medeni durumlarına ilişkin sorular bulunmaktadır.

Erkek Roller Ölçeği: Bu çalışmada, orijinal adı Male Role Norms Scale (MRNS) olan, katılımcıların erkeklik ideolojisini değerlendirmek amacıyla, Thompson ve Pleck (1986) tarafından geliştirilen ve Lease, Çiftçi, Demir & Boyraz (2009) tarafından Türkçe'ye uyarlanan 26 maddelik yedili Likert tipinde (1. Kesinlikle katılmıyorum, 5.Tamamen katılıyorum) Erkek Roller Ölçeği (ERÖ) kullanılmıştır. Ölçek, 'Status', 'Toughness' ve 'Antifemininity' olmak üzere üç alt bölümden oluşmaktadır. Bu alt bölümler uyarlayanlar tarafından Türkçe'ye çevrilmemiş, çalışmamızda da orijinal adlarıyla kullanılmıştır. *Status* alt bölümü; erkeklikle ilgili olarak statü aracılığıyla saygı kazanma ve onu korumaya ilişkin ifadeleri içermekte ve ölçeğin 1.,5.,7.,10.,11.,13.,15.,18.,20.,21. ve 26. maddelerini kapsamaktadır. *Toughness* alt bölümü; yine erkeklikle ilgili olarak, kendisinin ya da başkalarının gözünden duygusal veya fiziksel olarak katı (sert) görünmeye ilişkin algıları ölçmekte ve ölçeğin 2.,4.,6.,8.,14.,17.,23. ve 25. maddelerini içermektedir. Son olarak *Anti-Femininity* alt bölümü; erkekliği değerlendirirken feminen (kadınsı) sayılabilecek tavır/durumlara yaklaşımı ölçmekte ve ölçeğin 3.,9.,12.,16.,19.,22. ve 24. maddelerini kapsamaktadır. İç tutarlılık kat sayısı ölçeğin orijinalinde (MRNS) .73-.81 aralığında verilirken Türkçe uyarlamasında (ERÖ), .73-.81 aralığında bulunmuştur. Bu çalışmada ise, iç tutarlılık için Cronbach Alfa katsayısı .88 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı ile elde edilen veriler, SPSS 22 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Cinsiyet ve sınıf farklılıklarının Erkek Roller algılarını nasıl etkilediğini araştırmak amacıyla T-Testi kullanılmıştır. Bağımsız gruplar için t-testi, birbirinden bağımsız iki örneklem ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için kullanılır (Büyüköztürk, 2002) Gelir durumu ve medeni durum ile Erkek Roller algılarını nasıl etkilediğini araştırmak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) analizleri yapılmıştır. İstatistiksel testlerin anlamlılık düzeyleri için $p < 0.05$ değeri kullanılmıştır.

Bulgular

1. Erkek Roller Ölçeği'nin ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorumlar

1.1. Erkek Roller ile Cinsiyet Arasındaki Karşılaştırma

Çalışmada da Erkek Roller Ölçeği ve boyutlarının cinsiyete göre dağılımı değerlendirilmiş ve Tablo 1’de verilmiştir. Erkek Roller Ölçeği ve boyutlarının cinsiyete göre karşılaştırılması için varyansların homojenliği Levene testi ile değerlendirilmiş ve daha sonra bağımsız örneklerde T testi yapılmış olup sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 1: Erkek Roller Ölçeği ve Boyutların Cinsiyete Göre Dağılım ve Ortalama Değerleri

Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss
Status	Kadın	98	4,9162	1,2
	Erkek	102	4,7948	1,11
Toughness	Kadın	98	4,2156	1,14
	Erkek	102	4,4007	1,1
Antifemininity	Kadın	98	4,1399	1,17
	Erkek	102	4,2325	1,25
ERÖ	Kadın	98	4,4911	1,06
	Erkek	102	4,522	.98

Tablo 1 incelendiğinde Erkek Roller Ölçeği ve iki boyutta (Toughness, Antifemininity) erkek öğrencilerin ortalama değerleri kadın öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Ölçeğin, Status boyutunda ise kadın öğrencilerin ortalama değerleri, erkek öğrencilerininkine oranla daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 2: Bağımsız Örneklerde t Testi Değerleri

Boyutlar	Varyansların Durumu	Levene Testi		Ortalamalar Eşitliğinde T Testi			
		F	Sig (P)	t	Sd	P Değeri	Ortalama Fark
Status	Varyanslar Eşit	.228	.634	.738	198	.462	-0,1214
Toughness	Varyanslar Eşit	.001	.971	-1,161	198	.247	-0,18517
Antifemininity	Varyanslar Eşit	.236	.627	-0,539	198	.591	-0,09255
ERÖ	Varyanslar Eşit	.475	.492	-0,213	198	.831	-0,03094

Levene testine göre Status boyutunda Sig(P)=0.634 > p=0.05, Toughness boyutunda Sig(P)=0.971 > p=0.05 ve Antifemininity boyutunda Sig(P)=0.627 > p=0.05 olması nedeniyle varyanslar homojendir. Cinsiyete göre karşılaştırma da cinsiyet ile Status boyutu, Toughness boyutu, Antifemininity boyutu ve ERÖ arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır (p≤0.05). Bu durum; kadın ve erkek öğrencilerin, erkeklik algı ve tutumlarının benzer özellikler taşıdığı şeklinde değerlendirilebilir.

Bitlis Eren Üniversitesi öğrenci profilinin Doğu ve Güneydoğu Anadolu illeriyle sınırlı olması ve bölgenin, toplumsal cinsiyet değerleri açısından daha çok yerel kültürel yapıların etkisi altında olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Güneydoğu Anadolu bölgesinin toplumsal cinsiyet düzeni üzerine yapılan bir çalışmada “genel olarak kadınların kendileri için ve kendilerine göre değil daha çok aşiret ya da topluma uygun davrandığı erkek egemen bir anlayış ve tutum hâkim olduğu” (Ökten, 2009:304) ifade edilmektedir. Nitekim soy, aşiret, akrabalık ilişkilerinin sosyalizasyon süreci üzerinde daha etkili olduğu görece daha kapalı toplumlarda mevcut cinsiyet rejiminin kimlik tanımlarının belirleyici olduğu kabul edilmektedir. Durkheim’in mekanik dayanışma/organik dayanışma ayrımı, kapalı toplumların bu niteliğine işaret etmektedir (Köseihal, 1971: 63-64). Çalışmanın yapıldığı Bitlis Eren Üniversitesi öğrencilerinin üniversite öncesi yaşantısının bu belirleyiciler ile çevrelendiği dikkate alınrsa kadın öğrencilerin erkeklik rol normlarına yönelik algılarının erkek öğrencilerininkine yakın bir düzey arz etmesi anlaşılır kabul edilebilir.

1.2. Erkek Roller ile Sınıf Arasındaki Karşılaştırma

Çalışmada da Erkek Roller Ölçeği ve boyutlarının sınıf düzeyine göre dağılımı değerlendirilmiş ve Tablo 3’te verilmiştir. Erkek Roller Ölçeği ve boyutlarının sınıf düzeyine göre karşılaştırılması için varyansların homojenliği Levene testi ile değerlendirilmiş ve daha sonra bağımsız örneklerde T testi yapılmış olup sonuçlar Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 3: Erkek Roller Ölçeği ve Boyutların Sınıf Düzeyine Göre Dağılım ve Ortalama Değerleri

Boyutlar	Sınıf	N	$\bar{x}$	Ss
Status	1	99	4,9226	1,23
	4	101	4,7874	1,09
Toughness	1	99	4,2778	1,18
	4	101	4,3416	1,07
Antifemininity	1	99	4,2222	1,27
	4	101	4,1528	1,15
ERÖ	1	99	4,5351	1,07
	4	101	4,4792	.96

Tablo 3 incelendiğinde Erkek Roller Ölçeği, Status ve Antifemininity boyutlarında 1. sınıf öğrencilerinin ortalamaları 4. sınıf öğrencilerinin ortalamalarından kısmen yüksek çıkarken Toughness boyutunda 4. sınıf öğrencilerinin ortalamaları, 1. sınıf öğrencilerin ortalama değerlerine göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 4: Bağımsız örneklerde t testi Değerleri

Boyutlar	Varyansların Durumu	Levene Testi		Ortalamalar Eşitliğinde T Testi			
		F	Sig (P)	t	Sd	P Değeri	Ortalama Fark
Status	Varyanslar Eşit	.368	.545	.822	198	.412	.13519
Toughness	Varyanslar Eşit	.680	.411	-0,399	198	.690	-0,06381
Antifemininity	Varyanslar Eşit	.621	.432	.404	198	.686	.06946
ERÖ	Varyanslar Eşit	.302	.583	.387	198	.699	.05596

Levene testine göre Status boyutunda Sig(P)=0.545 > p=0.05, Toughness boyutunda Sig(P)=0.411 > p=0.05 ve Antifemininity boyutunda Sig(P)=0.432 > p=0.05 olması nedeniyle varyanslar homojendir. Sınıf düzeyine göre karşılaştırmada sınıf düzeyi ile Erkek Roller Ölçeği ve alt boyutları arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır (p≤0.05).

Elde edilen veriler, öğrencilerin erkeklik rol normlarına yönelik algılarının, Bitlis Eren Üniversitesi'nde geçirdikleri akademik ve sosyal deneyimler sonucunda değişime uğramadığı gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu durum, Bitlis Eren Üniversitesi'nin, öğrencilerine sunduğu akademik ve sosyal olanaklar noktasında, toplumsal cinsiyet olgusuna ilişkin belirgin bir hassasiyet içinde bulunmadığına işaret etmektedir.

1.3. Erkek Roller Ölçeği ile Ekonomik Durum Arasındaki Karşılaştırma

Erkek Roller Ölçeği ile ekonomik durum arasındaki karşılaştırmaya ait dağılım değerleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Erkek Roller Ölçeği ve Boyutlarının Ekonomik Duruma Göre Dağılım ve Ortalama Değerleri

Boyutlar	Gelir	N	$\bar{x}$	Ss
Status	Düşük	134	4,8602	1,23
	Orta	54	4,8224	1,07
	Yüksek	12	4,9318	.75
Toughness	Düşük	134	4,1931	1,16
	Orta	54	4,5671	1,03
	Yüksek	12	4,4583	.92
Antifemininity	Düşük	134	4,1322	1,19
	Orta	54	4,2196	1,32
	Yüksek	12	4,6548	.73
ERÖ	Düşük	134	4,459	1,06
	Orta	54	4,5803	.98
	Yüksek	12	4,7115	.70

Erkek Roller, Status ve Antifemininity boyutlarında ekonomik durumu yüksek olanların ortalama değerleri ekonomik durumu orta ve düşük olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Toughness boyutunda ekonomik durumu orta olanların ortalaması yüksek ve düşük olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Diğer taraftan, Erkek Roller Ölçeği ve tüm boyutlarda, ekonomik durumu düşük olanların ortalama

değerlerinin, ekonomik durumu orta ve yüksek olanların ortalama değerlerinden daha düşük olduğu görülmüştür. Yapılan varyans analizi sonuçları da tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Erkek Roller Ölçeği ve Boyutlarının Ekonomik Duruma Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Değerleri

Boyutlar	Grup Durumu	SST	Sd	F	P Değeri
Status	Gruplar Arası	.132	2		
	Grup İçi	268,62	197	.048	.953
	Toplam	268,751	199		
Toughness	Gruplar Arası	5,666	2		
	Grup İçi	247,864	197	2,251	.108
	Toplam	253,53	199		
Antifemininity	Gruplar Arası	3,085	2		
	Grup İçi	289,461	197	1,05	.352
	Toplam	292,547	199		
ERÖ	Gruplar Arası	1,102	2		
	Grup İçi	206,332	197	.526	.592
	Toplam	207,434	199		

Ekonomik duruma göre karşılaştırma da ekonomik durum ile ERÖ (F=0.526, p=.592), Status (F=0.048, p=.953), Toughness (F=0.108, p=.108) ve Antifemininity (F=1.05, p=.352) arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Sonuçlar, öğrencilerinin gelir durumlarının, erkeklik rol normlarına yönelik algıları üzerinde kayda değer bir etkiye bulunmadığını göstermektedir. Diğer taraftan, ekonomik durumu düşük olan öğrencilerin ortalama değerlerinin diğer gelir gruplarına oranla daha düşük çıkması, bu kategorideki öğrencilerin yerleşik ataerkil rol normlarından daha olumsuz yönde etkilendikleri şeklinde yorumlanabilir.

1.4. Erkek Roller ile Medeni Durum Arasındaki Karşılaştırma

Erkek Roller Ölçeği ile medeni durum arasındaki karşılaştırmaya ait değerler Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: Erkek Roller Ölçeği ve Boyutlarının Medeni Duruma Göre Dağılım ve Ortalama Değerleri

Boyutlar	Medeni Durum	N	$\bar{X}$	Ss	Df	F	p
Status	Bekar	178	4,8598	1,16			
	Nişanlı	21	4,8658	1,12	1	0,55	.578
	Evli	1	3,6364	.			
Toughness	Bekar	178	4,2858	1,11			
	Nişanlı	21	4,5179	1,26	1	0,396	.674
	Evli	1	4,25	.			
Antifemininity	Bekar	178	4,1388	1,23			
	Nişanlı	21	4,5714	.99	1	1,294	.276
	Evli	1	4,7143	.			
ERÖ	Bekar	178	4,4887	1,01			
	Nişanlı	21	4,6795	1,08	1	0,399	.671
	Evli	1	4,1154	.			

Erkek Roller Ölçeği, Status, Toughness ve Antifemininity boyutları ile medeni durum değerlerinin dağılımında; Status boyutunda Nişanlı ($X=4,5179$), Antifemininity boyutunda Evli ($X=4,7143$) ve ERÖ boyutunda Nişanlı ($X=4,6795$) oranı diğerlerine göre yüksek bulunmuştur. Yapılan varyans analizi sonuçları da Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Erkek Roller Ölçeği Ölçeği ve Boyutlarının Medeni Duruma Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Değerleri

Boyutlar	Grup Durumu	SSt	Sd	F	P Değeri
Status	Gruplar Arası	1,492	2	.550	.578
	Grup İçi	267,26	197		
	Toplam	268,751	199		
Toughness	Gruplar Arası	1,015	2	.396	.674
	Grup İçi	252,515	197		
	Toplam	253,53	199		
Antifemininity	Gruplar Arası	3,794	2	1,294	.276
	Grup İçi	288,752	197		
	Toplam	292,547	199		
ERÖ	Gruplar Arası	.838	2	.399	.671
	Grup İçi	206,596	197		
	Toplam	207,434	199		

Medeni duruma göre karşılaştırma da medeni durum ile ERÖ (F=0.399, p=.671), Status (F=0.550, p=.578), Toughness (F=0.396, p=.674) ve Antifemininity (F=1.294, p=.276) arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Tartışma ve Sonuç

Cinsiyete ilişkin algıların tümü, cinsiyetin toplumsal boyutunu gözler önüne sermektedir. Toplumsal boyutun bilimsel çerçevede tespit ve teşhir edilmesi ise cinsiyet kalıplarının yeniden değerlendirilmesi ve tarif edilmesi noktasında olanaklar sunmaktadır. Tarihsel olarak cinsiyet rejimlerinin kuruluşu; toplumsal yapı, toplumsal ilişkiler ve toplumsal değişimin niteliği ölçüsünde belirlenmiştir. Farklı toplumların anakronik gelişimi, cinsiyet kategorilerinin aynı anda farklı biçimde tanımlanması ve algılanması sonucunu doğurmuştur. Bu anlamda, toplumsal alandan güncel olarak toplanacak veriler mevcut durumun anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Çalışmamızda, bir toplumsal cinsiyet kategorisi olarak erkeklığe atfedilen rollere yönelik algının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma evreni olarak üniversite gençliği, örneklem olarak da Bitlis Eren Üniversitesi'nde eğitim gören 1. ve 4. Sınıf öğrencileri seçilmiştir. Erkeklığe atfedilen rollere ilişkin algıyı ölçmek üzere Erkek Roller Ölçeği kullanılmış, bu ölçek ile elde edilen veriler, cinsiyet, sınıf düzeyi, gelir durumu ve medeni durum değişkenleri ile karşılaştırılmıştır. Yapılan analizler sonucunda söz konusu değişkenler ile ölçek verileri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu durumu değerlendirdiğimizde, ataerkil düzenin erkeklik tarifine uygun olarak belirlenmiş ölçek ifadelerinin üniversite öğrencileri arasında genel kabul gördüğü, cinsiyet, sınıf düzeyi, gelir durumu ve medeni durumun bu gerçeklik üzerinde herhangi bir etkide bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

Toplumsal cinsiyet değerleri, bireylere, toplumsallaşma sürecinde çeşitli kurumlar ve mekanizmalar aracılığıyla kazandırılmaktadır. Üretim ilişkilerini ifade eden alt yapı mekanizmalarının belirlediği; eğitim, hukuk, siyaset gibi üst yapı kurumları, bu değerlerin üretimi ve yeniden üretiminde etkili olmaktadır. Bireyin, varoluşsal durumunu tespit ve tayini noktasında toplumsalın baskın olması, gelişmeye ket vuran bir etki yaratırken rasyonalitenin tesis edilebilmesi için özel/özerk alanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Üniversitelerin akademik ve sosyal ortamı, heterojen ilişkilerin kurulması ve yenileyici bilgilerin sunulması bağlamında geliştirici fırsatlar sunabilmektedir. Gençlerin, bu özel/özerk alanda mevcut olanla yeniyi karşılaştırma, muhakeme etme ve harmanlama imkânı olmaktadır, olmalıdır. Bu durumun niteliğini belirleyen ise bir üniversitenin, düşünce boyutunda yenilenmeyi ve gelişmeyi sağlayacak akademik ve sosyal olanakları sunabiliyor olmasıdır. Bitlis Ere Üniversitesi örneğinde Erkek Roller algısının belirlenmesine yönelik bu çalışmada, üniversitede eğitim gören öğrencilerin, kadın-erkek farkı olmaksızın, ataerkil rejimin toplumsal cinsiyet değerlerini taşıdığı görülmüştür. 1. sınıftan 4. sınıfa kadar yaşanan üniversite deneyiminin bu değerlere etkide bulunup bulunmadığının ölçüldüğü sınıf düzeyi analizinde de anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Bu durum, Bitlis Eren Üniversitesi'nin, toplumsal cinsiyet değerleri noktasında fark yaratacak hassasiyetler geliştiremediği, akademik ve sosyal alanda mevcut gerçekliği değiştirecek olanaklar sunamadığı anlamına gelmektedir.

Erkek, erkeklik ve erkekliklere ilişkin toplumsal belirlenimler genel olarak ataerkil rejimin inşasına paralel olarak üretilmiştir. Ataerkilliğin sosyal ağırlığının yüksek olduğu toplumlarda bu belirlenimlerin daha katı özellikler taşıdığını söylemek mümkündür. Ataerkil rejimler, gücü ve etkisi oranında kadını baskı altına almaktadır. Kadının ekonomik, kültürel ve sosyal alanda erkeğe olan bağımlılığı onun sivil topluma katılım iradesini olabildiğince zayıflatmaktadır. Böylece kadın düşünce pratiği, erkeğin iradesine tabi kalmaktadır. Ataerkil iradenin, toplumun hukuk ve siyaset kurumlarına nüfuz edebilmesi onun verili bir

durum olarak algılanmasını sağlayarak yabancılaşmayı güçlendirmekte, itiraz düzeyini aşığılara çekmektedir. Bu noktada, verilerin bilimselliğini sağlamak adına, kadınların öznel deneyimleri ve iradelerini ortaya çıkarmaya dönük özel önlemlerin alınması ihtiyaç durumuna gelmektedir. Bu çalışmada, kullanılan ölçeğin ataerkil rejimin erkek tarifini sunuyor olmasına karşın kadın öğrencilerin, erkek öğrencilerin erkek roller algısına benzer özellikler taşıdığı görülmüştür, yukarıdaki açıklamalar temelinde değerlendirilmelidir. Araştırmanın yapıldığı kurum her ne kadar, toplumsallaşma sürecinin en etkin dönüşüm aşamalarından birine kaynaklık oluşturuyorsa da bu kurumda eğitim gören öğrencilerin tamamına yakını, toplumsal ilişkilerin, ülkenin batısına göre daha mekanik düzeyde geliştiği bölgede yetişmişlerdir. Örneğin Bitlis ili, toplumsal cinsiyet eşitliği endeksinde 81 il arasında 80. Sırada yer almaktadır (Demirdirek ve Şener,2014: 83). Özellikle Bitlis ve çevre illerde dinsel yapılanmaların, zaman zaman hukuk sisteminden daha etkili olacak biçimde, toplumsal ağırlık taşıdığı bilinmektedir. Bunun yanında aşiret tipi toplulukların, toplumsal değerler sistemi üzerinde belirgin bir etkisi olduğu unutulmamalıdır.* Bölge, aşiret kavgaları, kan davaları ve töre cinayetlerinin istatistiksel olarak en yoğun yaşandığı alanlardan biridir.

Örneklem içinde yer alan öğrencilerin gelir durumları dar bir aralık içinde yer almaktadır. 1000 TL'nin altında gelire sahip öğrenci oranı örneklemin %90'ından fazladır. Bu rakam, 2016 yılı yoksulluk sınırının (4517 TL) ¼'ünden az, açlık sınırının (1386 TL)** ise oldukça altındadır. Gelir durumunun, toplumsal cinsiyet algısı üzerinde bir fark yaratacağı varsayılmış olsa bile bu rakamlar, bu fark için yeterli aralığı sunmamaktadır. Bu noktada, bu çalışmanın varsayımından hareketle gelir durumları arasında belirgin farklar olan gruplar arasında benzer bir çalışmanın yapılması daha net veriler sunabilecektir. Benzer şekilde, medeni durum ile Erkek Roller algısı arasında anlamlı bir ilişkinin bulunamamış olması, örnekleme evli öğrenci katılımında istenen sayıya ulaşamamış olması etkili olabilir. Medeni durumun bir değişken olarak belirlenmesinde, evlilik kurumunun, gerek kadın gerekse erkek açısından erkek rollerin değerlendirilmesinde negatif ya da pozitif bir fark yaratacağı varsayımından hareket edilmiştir. Gelir durumu maddesinde olduğu gibi, bekâr, nişanlı ve evli öğrenci katılım sayısında eşit dağılımın yakalanabileceği bir araştırmada bu değişkenin belirleyiciliği hakkında daha verimli sonuçlar alınabilecektir.

Yaptığımız araştırma, kendi başına, toplumsal yapı ve ilişkilerin belirli ortak özellikler taşıdığı bir bölgenin üniversite ortamı üzerinden erkeklik algısı hakkında veri sunmaktadır. Çalışmanın benzerlerinin, bu çalışmada kullanılan örneklemden farklı özellikler taşıyan başka örneklem üzerinde yapılarak karşılaştırmalara gidilmesi, üniversite gençliğinin toplumsal cinsiyet algısı hakkında bir harita çıkarmaya katkı sunacaktır. Diğer taraftan örnekleme teşkil eden üniversitelerin, toplumsal cinsiyet hassasiyetlerini değerlendirmeleri ve yeniden yapılandırılmaları noktasında veri sunacaktır.

KAYNAKÇA

- ALCOFF L., POTTER E. (1993), "Introduction: When Feminisms Intersect Epistemology", (In.) *Feminist Epistemologies*, (Ed: Linda Alcoff and Elizabeth Potter), Routledge: New York and London.
- AZİZ, Aysel (1982). *Toplumsallaşma ve Kitle İletişim*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Yayınları.
- BAUMAN, Zygmunt (2001). *Modernlik ve Müphemlik*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- BİNGÖL, B. (2012). "Üniversite Özerkliğinin Değişen Tanımı ve Üniversitelerin Yeniden Yapılandırılması", *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 2(2), ss. 39-75.
- CONNEL, R. W. (1987). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- DEMİRDİREK, H., ÜLKER Ş. (2014). *81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi*, Ankara: TEPAV.
- DİKİCİ, Erkan (2016). "Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marxist Ve Radikal Feminizm Teorileri", *The Journal of Academic Social Studies*, JASSS, S. 43(1), Ss. 523-532.
- DONALDSON, Mike (1993). "What Is Hegemonic Masculinity?", *Theory and Society, Special Issue: Masculinities*, S. 22(5), ss.643-657.
- DÖKMEN, Zehra Y. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ECEVİT, Y. (2011), *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisine Başlangıç*, Y. Ecevit, N. Karkınar (Ed.) içinde, *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- FLAX, Jane (1987), "Postmodernism And Gender Relations In Feminist Theory", *Journal Of Women In Culture And Society*, S. 12(4), ss. 621-643.
- GARDINER, J. K. (2005). *Men, Masculinities and Feminist Theory*. Kimmel, M.S., Hearn, J. and Connell, R.W. (Eds.), *Handbook of Studies on Men and Masculinities*, California: Sage Publication, s. 35-50.
- GOLDBERG, H. (1991). *Erkek Olmanın Tehlikeleri*, (1.Basım). Ankara: Edesos Yayınevi.
- KANDIYOTI, D. (2013). *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar Kimlikler Ve Toplumsal Dönüşümler*, (4.Basım). İstanbul: Metis Yayınları.
- KARAMAN, Kasım (2010). "Ritüellerin Toplumsal Etkileri", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 21, ss. 227-236.
- KOLAY, H. (2015). "Kadın Hareketlerinin Süreçleri, Talepleri ve Kazanımları", *EMO Kadın Bülteni*, Nisan, S. 3.
- KÖSEMİHAL, N. Ş. (1971). *Durkheim Sosyolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- LACAN, Jacques (2013). *Psikanalizin Dört Temel Kavramı*, İstanbul: Metis Yayınları.

* "Özellikle, Güneydoğu'da nüfusun % 30-35'i aşiret yapısı içindedir." Türkdöğen, Orhan. "Kimlik-Göç-Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği." *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi* (2007).

** Veriler TÜRKİYE-İŞ'in 25 Nisan 2016 tarihli Nisan 2016 Açlık ve Yoksulluk Sınırı raporundan alınmıştır. file:///C:/Users/Fhngunes/Downloads/nisan.pdf Erişim tarihi: 2.5.2016

- METİN, A. (2011). "Kimliğin Toplumsal İnşası ve Geleneksel Kadın Kimliğinin Aktarımı", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 2(1), s. 74-92.
- ÖZBAY, C. (2012). "Türkiye'de Hegemonik Erkekliği Aramak", *Doğu-Batı Dergisi (Toplumsal Cinsiyet)*, S. 16(63), ss. 185-205.
- SANCAR, S. (2009). *Erkeklik: İmkansız İktidar Ailede, Piyasada, Sokakta Erkekler*, İstanbul: Metis Yayınları.
- TÜRKDOĞAN, Orhan (2007). "Kimlik-Göç-Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, S. 245, ss. 27-45.
- YAZICI, Serap (2012). Toplumsal Cinsiyet Açısından Anayasa Konulu Komisyon Raporu, *Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Yayınları* No:9, Ankara: TBMM Basımevi.